

^HKARAR İNCELEMESİ
HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU'NUN
10. MADDESİ UYARINCA
SÖZLEŞMENİN İFA YERİNİN TESPİTİ

*Arş. Gör. Büşra KAZMAZ**

**I. İNCELEME KONUSU YARGITAY KARARI (15. HD.
08.12.2011 2011/6950 E. 2011/7275 K.)**

“Dava, trafo satışı ve montajına ilişkin sözleşmeden kaynaklanan ayıp bedelinin tahsiline karar verilmesi istemiyle açılmıştır. Taraflar arasındaki sözleşmenin konu başlıklı maddesinde, sistemin imaliyle alıcının imalatçı fabrikasında çalışır vaziyette teslim edilmesi kararlaştırılmış, makinenin montajının davalıya ait işyerinin bulunduğu başka bir ilde yapılacağı da kabul edilmiştir. Uyuşmazlığın çözümünde sözleşmenin ifa edildiği yer mahkemesi de yetkilidir.

Yukarıda tarih ve numarası yazılı hükmün temyizden tetkiki davacı vekili tarafından istenmiş ve temyiz dilekçesinin süresi içinde verildiği anlaşılmış olmakla dosyadaki kâğıtlar okundu gereği konuşulup düşünüldü:

Dava, trafo satışı ve montajına ilişkin sözleşmeden kaynaklanan ayıp bedelinin tahsiline karar verilmesi istemiyle açılmıştır. Davalı süresinde verdiği cevap dilekçesinde, yetki itirazında bulunmuş, mahkemece sözleşmenin ifa yeri Kadıköy ilçesi olduğu gibi özel yetkili mahkeme ve davalı ikametgâhı da Kadıköy’de bulunduğu bahisle yetkisizlik kararı verilmiş, karar davacı tarafından temyiz edilmiştir.

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı

Taraflar arasındaki sözleşmenin konu başlıklı maddesinde, sistemin imâliyle alıcının imâlatçı fabrikasında çalışır vaziyette teslim edilmesi kararlaştırılmış ise de bu husus teslimine ilişkin olup makinenin montajının dava-hya ait işyerinin bulunduğu Gaziantep'te yapılacağı da kabul edildiğinden sözleşmenin ifa yerinin Gaziantep olduğu anlaşılmaktadır. HMK'nın 10. maddesi uyarınca sözleşmenin ifa edildiği yer mahkemesi de yetkili bulunduğundan, davalının yetki itirazının reddine karar verilerek uyuşmazlığın esasının incelenmesi gerekirken taraflar arasında sözleşmenin sadece malzeme teslimine ilişkin maddesi gözetilerek montajın varlığı üzerinde durulmadan yetkisizlik kararı verilmesi usul ve yasaya aykırı olmuş, kararın bozulması gerekmiştir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle davacının temyiz itirazlarının kabulü ile kararın bozulmasına, fazla alınan temyiz peşin harcının istek halinde temyiz eden davacıya geri verilmesine, 08.12.2011 gününde oybirliği ile karar verildi¹.

II. OLAYIN ÖZETİ

Yargıtay Kararı'na konu olayda taraflar trafo imâl, teslim ve montajına ilişkin bir sözleşme yapmışlardır. Sözleşmeye göre; trafo, satıcının yerleşim yeri olan İstanbul Kadıköy'de teslim edilecek, ancak trafonun montaj işlemi Gaziantep'te yapılacaktır. Alıcı trafodaki ayıp nedeniyle ayıp bedelinin satıcıdan tahsiline ilişkin olarak Gaziantep'te dava açmıştır. Davalı satıcı cevap dilekçesinde yetki itirazında bulunmuştur.

III. MERCİLERİN ÇÖZÜM TARZI

A. İlk Derece Mahkemesi Kararı

Gaziantep'te bulunan ilk derece mahkemesi, davalının yerleşim yerinin Kadıköy'de bulunması sebebiyle genel yetkili mahkemenin ve aynı zamanda taraflar arasındaki sözleşmede sözleşmenin ifa yeri olarak da Kadıköy kararlaştırıldığından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesine göre özel

¹ 15. HD. 08.12.2011 2011/6950 E. 2011/7275 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>), (02.09.2014).

yetkili mahkemenin de Kadıköy Mahkemeleri olduğunu belirterek yetkisizlik kararı vermiştir.

B. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi Kararı

Davacının temyiz talebi üzerine Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, sözleşmede tra fonun teslim yeri olarak Kadıköy belirtilmiş olsa da montaj yerinin Gaziantep olarak kararlaştırılmış olması sebebiyle ifa yerinin Gaziantep olacağı, bu sebeple Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesine göre Gaziantep mahkemelerinin özel yetkili mahkeme olduğunu ifade ederek ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu yetkisizlik kararını usûl ve yasaya aykırı bularak, kararı bozmuştur.

IV. ÇÖZÜLMESİ GEREKEN HUKUKÎ PROBLEM

Olaya konu sözleşmede taraflar davalıya ait iki farklı edime ilişkin olarak iki farklı ifa yeri belirlemiştir. İlk derece mahkemesi teslimi esas olarak tarafların teslimine ilişkin olarak belirlediği ifa yerini Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesine göre özel yetkili mahkeme olarak kabul ederken, 15. Hukuk Dairesi montajı esas almış olup montajın yapıldığı yer olan Gaziantep Mahkemelerini özel yetkili mahkeme olarak kabul etmiştir. Merciler yetkili mahkemeyi belirlemek için neden teslim yeri veya montaj yerini esas aldıklarını kararlarında belirtmemişlerdir. Mercii kararlarına baktığımızda sorunun, ifa yerini tespit ederken borç ilişkisindeki hangi edimi esas almak gerektiği üzerinde toplandığı görülür.

V. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

A. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. Maddesine Göre Özel Yetkili Mahkeme

Bir davaya hangi yerdeki görevli mahkeme tarafından bakılacağını belirlemeye yarayan yetki kuralları hukukumuzda kural olarak kamu düzenine ilişkin görülmemiştir. Bu sebebe bağlı olarak çoğunlukla tek bir mahkeme yetkili olarak görülmeyip davanın açıldığı tarihte davalının yerleşim yeri mahkemesini yetkili mahkeme olarak öngören genel yetki kuralı

yanında davacıya seçim hakkı tanıyan özel yetki kuralları da düzenlenmiştir² (HMK m. 6; HMK m. 8, 10, 11/2, 11/3, 15/1, 16). Hukuk Muhakemeleri Kanunu³ dışında diğer kanunlarda da özel yetkiye ilişkin kurallar yer almaktadır (Karayolları Trafik Kanunu m. 110; TMK m. 25/son, 177; İİK m. 69/2, 72/8, 89/3, 142/1; TKHK m. 73/5).

Genel yetki kuralı gereğince hakkını yargı kuvveti aracılığıyla arayan kimsenin karşı tarafa dava açabilmesi için onun ayağına gitmesi, davalının yerleşim yerinin bulunduğu yerde davasını açması gerekmektedir. Davacı olacak taraf bir dava açmadan önce böyle bir yükü göze alıp almama konusunda düşünme ve karar verme yetkisine sahipken davalı taraf aleyhine açılmış davaya katılmak mecburiyetindedir. Ayrıca davacının talebi henüz bir iddiadan ibaret olup, haklı olduğu henüz kesin değildir⁴. Bu sebeple davalı taraftan kendi oturduğu yerden başka yere gitme külfetine katlanması kural olarak beklenemez. Ancak bu genel kural yanında bazı ihtiyaçlar dolayısıyla davacıya seçim hakkı tanıyan özel yetki kuralları da öngörülmüştür. Davalı açısından bakılırsa sözleşmesel ilişkide onu kendi yerleşim yerinden başka bir yerde davaya katılmaya mecbur kılacak sebepler gösterilebilir. Borcunu ifa etmeyen borçlu karşısında dava açacak alacaklıyı borçlunun yerleşim yerine gitme külfetinden kurtarmak gereklidir⁵. Bu sebeple Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesinde sözleşmeden doğan davalarda sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesi özel yetkili mahkeme olarak kabul edilmiştir. Bu maddede yer alan sözleşme ifadesi ile malvarlığı hakkı olan borçlar hukukundan doğan sözleşmeler kastedilmektedir⁶. Aile, kişiler ve miras hukukuna ilişkin sözleşmeler bakımından bu madde uygulanmaz. Çünkü evlenme, evlat edinme nişanlanma sözleşmelerinin borçlar hukuku anlamında ifasından söz edilemez⁷. Aynı şekilde bir sözleşme olmadığı için sebepsiz zenginleşme, haksız fiil ve vekâletsiz iş görme gibi hallerden doğan

² Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 163.

³ Kabul Tarihi: 12.01.2011, Yürürlük Tarihi: 01.10.2011, RG. 04.02.2011 S. 27836.

⁴ Aybay, s. 218; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 164.

⁵ Aybay, s. 222.

⁶ Aybay, s. 223, 224; Yılmaz, s. 978; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 168; Umar, s. 45; Deliduman, s. 5; Görgün, s. 79; Kırmızı, s. 193.

⁷ Aybay, s. 223.

uyuşmazlıklarda, vasiyetname gibi tek taraflı hukukî işlem neticesinde doğan borçlar bakımından da bu özel yetki kuralı uygulama alanı bulmaz. Ayrıca bu madde geçerli sözleşmeler bakımından uygulanacak olup sözleşmenin yazılı olması gerekmez⁸. Ancak sözleşmenin geçerli olup olmadığına ilişkin davalarda da 10. maddeye göre belirlenen mahkemenin yetkili olacağı ifade edilmiştir⁹. Borcun esasî çekişmeli olup davalı sözleşmeyi inkâr ederse 10. maddeye göre yetkili mahkeme belirlenemez¹⁰.

B. Konuya İlişkin Yargıtay Kararları

“Dava, istisna (eser) sözleşmesinden kaynaklanan alacağın tahsili (para alacağı) için yapılan icra takibine vaki “itirazın iptali” istemine ilişkindir. Dava, İstanbul Mahkemesinde açılmış; davalı iş sahibi vekili, süresinde verdiği cevap layihasında, yetkisizlik ilk itirazında bulunarak, Ankara Mahkemesinin yetkili olduğunu bildirmiştir. Mahkeme, BK.nun 73. maddesine dayanarak, ilk itirazı reddetmiş ve esastan hüküm kurmuştur... Sözleşmeden doğan davalar; aynı zamanda, sözleşmenin icra olunacağı mahal mahkemesinde de görülebilir. Somut olayda, cihazların bakım ve onarım yeri, yani sözleşmenin ifa yeri, TCDD Ankara Hastanesinin bulunduğu Ankara'dır. Yetki yönünden dava dilekçesinin reddiyle dosyanın yetkili Ankara Asliye Ticaret Mahkemesine gönderilmesi gerekirken, BK.nun 73. maddesine yanlış anlam verilerek, yetkisizlik ilk itirazının reddiyle işin esasına girilmesi doğru olmamış ve kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir¹¹“.

Karara konu olayda taraflar arasında Ankara'da bulunan bir hastanenin cihazlarının bakım ve onarımına ilişkin bir eser sözleşmesi mevcuttur. Davacı yüklenici sözleşmeden kaynaklı para alacağının tahsilini talep etmektedir. Bu sebeple itirazın iptali davasını kendi yerleşim yeri olan İstanbul'da açmıştır. Ancak Yargıtay bakım ve onarım işinin yapıldığı yer olan

⁸ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 168, 169; Yılmaz, Şerh, s. 123, 124; Görgün, s. 79.

⁹ Aybay, s. 224, 225; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 169.

¹⁰ Yılmaz, Şerh, s. 125; Umar, s. 45. 19. HD. 25.1.2005 2005/693 E. 2005/183 K. (Yargı Dünyası 2005/114 s. 145, 146). Aksi görüş için bkz. Postacıoğlu, s. 164.

¹¹ 15. HD. 15.01.1998 1997/5040 E. 1998/81 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>), (05.09.2014).

Ankara'nın ifa yeri olduğunu, hem ifa yeri mahkemesi hem de davalının yerleşim yeri mahkemesi olan Ankara Mahkemelerinin yetkili olduğunu belirterek ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararı bozmuştur.

“Dava, 818 Sayılı BK'nın 355 ve devamı maddelerine göre eser sözleşmesi gereği ödenen bedelin işin yapılmaması sebebiyle iadesi istemine ilişkindir. Sözleşmeye göre davacı iş sahibi, davalı yüklenici olup, yüklenicinin sözleşmede belirtilen makinaların imâl ve montajını yapmayı da üstlendiği ve montajın yapılacağı fabrika Yenimahalle Cumhuriyet Bulvarı No: ... Kozan-Mersin adresinde olduğundan sözleşmenin ifa yeri Mersin ilidir^{12c}.”

Bu olayda da taraflar arasında eser sözleşmesi vardır; ancak burada bir önceki olaydan farklı olarak iş sahibi davacı konumundadır. İş sahibi işin yapılmasını istememekte olup işin yapılmaması sebebiyle önceden ödemiş olduğu bedelin tahsilini talep etmektedir. Her iki Yargıtay Kararı da değerlendirildiğinde bu kararlarda Yargıtay'ın Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesinde yer alan *sözleşmenin ifa yeri* ifadesini eser sözleşmeleri bakımından davayı kimin açtığına, neyin talep edildiğine bakmaksızın işin ifa yeri olarak algıladığı görülür¹³. Ancak daha eski tarihli Yargıtay Kararları'na bakıldığında bu kararlarda dava konusu esas alınarak sözleşmenin ifa yerinin belirlendiği görülür:

“...Dava, eser sözleşmesine dayanılarak eser bedelinden kalan...liranın ödetilmesi istemine ilişkindir...Borçlar Kanununun 73. maddesinde borç bir miktar paradan ibaret ise ödeme alacaklının verme zamanında oturmakta olduğu yerde vukubulur. Bu nedenle ve HUMK'nun 10. maddesinin açık hükümleri uyarınca davanın İzmir'de açılması doğrudur¹⁴”.

¹² 15.HD. 19.03.2013 2013/561 E. 2013/1848 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>), (05.09.2014).

¹³ Aynı yönde kararlar için bkz. 11. HD. 19.01.2004 2003/5521 E. 2004/375 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>), (05.09.2014); 15. HD. 15.12.1998 1998/1661 E. 1998/4742 K. (Yılmaz, s. 965-966); 15. HD. 26.01.2005 2005/4709 E. 2005/257 K. (Yılmaz, Şerh, s. 126-127).

¹⁴ 15. HD. 15.02.1979, 1979/2497 E. 1979/286 (Uygur, s. 154); Aynı yönde kararlar için bkz. 11. HD. 07.03.1991 1991/8 E. 1991/1588 (Yılmaz, s. 974); 15. HD. 09.05.1980,

Uygulamada ifa yeri mahkemesinin yetkisine ilişkin olarak tereddütler yaşandığı görülmektedir. Yargılama sürecinin başlangıcında davanın hangi yerdeki mahkemede açılacağı, yetkili mahkemede açılıp açılmadığını belirleyebilmek için sözleşmenin ifa yerinin tespiti gereklidir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda sözleşmenin ifa yerinin tespitine yönelik herhangi bir hüküm yer almamakta olup bu doğrultuda ifa ve ifa yeri kavramlarının Medenî Usûl Hukuku bakımından özel bir anlamı bulunmamaktadır. Bu sebeple ifa yerinin tespiti bir usûl meselesi olmayıp maddî hukuk meselesidir ve bu tespit Borçlar Hukuku kurallarına göre yapılacaktır.

C. İfa Yeri Kavramı

Bir borç ilişkisi edim yükümleri ve yan yükümler şeklinde yükümler içerir. Borç ilişkisinin asıl konusunu oluşturan yükümlülük edim yükümlüdür. Çünkü borç ilişkileri borçluya borçlanılan edimi alacaklının edim menfaatini gerçekleştirecek şekilde yerine getirme ödevi yükler¹⁵. Edim yükümleri asli edim yükümleri ve yan edim yükümlerinden ibarettir. Asli edim yükümü sözleşmenin tipini belirleyen, sözleşmeden beklenen asıl amacı simgeleyen edim yükümlüdür. Yan edim yükümü ise ikinci derecede olan ve bu bakımdan asli edime bağımlı yükümlerdir. Yan yükümler ise sözleşmeden doğan ve edim yükümleri dışında kalan diğer yükümlerdir¹⁶. Yan yükümler genel olarak dürüstlük kuralından ve güven ilişkisinden doğar¹⁷. Açıklanan yükümleri bir örnek üzerinde göstermek gerekirse örneğin satım sözleşmesinde satıcının satılan makineyi alıcıya teslim ve mülkiyeti ona geçirme buna karşılık alıcının satım bedelinin satıcıya ödeme borçları birer asli edim yükümlüdür. Bu sözleşme esas itibarıyla bir satım sözleşmesi olsa da taraflar satılan makinenin montajını sözleşmede öngörebilirler. Makinenin montajını yapma yükümü satıcı bakımından yan edim yükümlüdür. Makinenin kullanılması tehlike arz ediyorsa gerekli önlemlerin alıcıya bildirilmesi, kullanma kılavuzu verilmesi ise yan yükümler arasında yer alır.

1980/1202 E. 1980/1216 (YKD 1980/9 s. 1272-1273); 6. HD. 24.09.1979 1979/4543 E. 1979/6860 K. (Yılmaz, s. 976).

¹⁵ Eren, s. 23, 29; Kılıçoğlu, s. 26.

¹⁶ Eren, s. 37.

¹⁷ Eren, s. 39.

Edim yükümleri ve yan yükümler dışında diğer bir yüküm çeşidi de tali yükümlerdir. Edim yükümlerinin ve yan yükümlerin borçlu tarafından ihlal edilmesi ve gereği gibi ifa edilmemesi ve temerrüt hallerinde tazminat yükümü, sözleşmenin sona ermesi hallerinde iade borcu gibi yükümler tali yükümlerdir. Tali edim yükümü borç ilişkisi doğduğu anda değil, daha ileri safhada söz konusudur. Gereği gibi ifa edilmeyen edim tazminat edimine dönüşür¹⁸.

Borç ilişkisi içerdiği edimlerden biri ifa edilse de varlığını sürdürür. İfa dar anlamda borcu sona erdiren bir sebeptir. Ancak her ilişki gibi bir borç ilişkisinin varlığı da ulaşılmak istenen amaçla sınırlıdır. Bu amaca ulaşılması için ilk yükümlerin tam ve doğru olarak yerine getirilmesi gerekir. Fakat bu amaç borca aykırılık nedeniyle gerçekleştirilmezse borçlunun tazminat (tali edim) yükümünü yerine getirmesi öngörülmüştür¹⁹.

İfa en basit ifadeyle borçlunun borcunu yerine getirmesi olarak tanımlanabilir. Borç ilişkisini meydana getiren edimler ifanın konusunu oluşturur. Alacaklının ifasını talep yetkisine sahip olduğu, borçlunun ifa yükümlülüğü altına girdiği edim verme, yapma, yapmamaya ilişkin olabilir²⁰.

Alacaklının borç konusunu kullanabileceği, yararlanabileceği ya da tasarruf edebileceği hâkimiyet sahasını gösteren ifa yeri kavramına gelince, borcun yerine getirileceği bir alandır ve bir coğrafi mekândan ibarettir²¹.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu²²'nin 89. maddesinin birinci fıkrasında borcun ifa yerinin tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirleneceği ifade edilmiştir. Ancak taraflar arasında ifa yerini belirlemeye yönelik bir anlaşmanın bulunmadığı durumlarda ifa yeri Kanun ile belirlenir. Türk Borçlar Kanunu'nun 89. maddesinin birinci fıkrasında ifa yerini belirlemede borcun para borcu, parça borcu ve para ve parça borcu dışındaki borçlar olmasına göre üçlü ayırım yapılmıştır. Buna göre para borçlarında ifa yeri alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yeridir. Buradaki para borcu sadece

¹⁸ Eren, s. 30, 31.

¹⁹ Eren, s. 29, 30; Kılıçoğlu, s. 522.

²⁰ Kılıçoğlu, s. 3, 522; Hatemi/Gökyayla, s. 203.

²¹ Kılıçoğlu, s. 523.

²² Kabul Tarihi: 11.011.201, Yürürlük Tarihi: 01.07.2012, RG. 04.02.2011 S. 27836.

sözleşmeden kaynaklanan para borcu anlamında değil dava edilen alacağın hangi sebeple olursa olsun para alacağı olmasıdır. Para borcunun kaynağı sözleşme, sebepsiz zenginleşme, haksız fiil veya başka bir sebep de olabilir²³. Parça borçlarında sözleşmenin kurulduğu sırada borç konusunun bulunduğu yer; para ve parça borçları dışındaki tüm borçlar içinse doğumları sırasında borçlunun yerleşim yeri ifa yeridir (TBK m. 89).

Ç. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. Maddesi Uyarınca İfa Yerine Esas Alınacak Edim

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesinde *sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesi* ifadesi kullanılmıştır. Buna bağlı olarak 10. maddeye göre yetkili mahkemenin belirlenebilmesi için öncelikle sözleşmenin ifa yerinin belirlenmesi gerekecektir. Doktrinde sözleşmenin ifa yeri ifadesinin açık bir ifade olmaması sebebiyle bu ifadeden ne anlaşılması gerektiği konusunda bir takım görüşlere yer verilmiştir:

Sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesi davacının sözleşmeye dayanarak talep ettiği şeye göre belirlenir. Sözleşmede her iki tarafa ait edimler mevcutsa davacının ifasını istediği şeye göre yetkili mahkeme tespit edilmelidir²⁴. Başka bir ifade ile iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden doğan davalarda, yetkili mahkeme davalının borcunu yerine getireceği yere göre belirlenmelidir²⁵.

Postacıoğlu²⁶ ve Kuru²⁷ya göre sözleşmede karşılıklı olarak farklı yerlerde ifa edilmesi öngörülen borçlara yer verilmişse davalıya terettüp eden borçların ifa yeri yetkili mahkemenin belirlenmesinde esas alınmalıdır. Umar²⁸ ise aynı sonuca tarafların kendi lehine yapılacak olan ifanın yerini esas almaları gerektiğini ifade ederek ulaşmıştır. Sözleşmenin birden çok ifayı öngörmesi durumunda her bir ifa yükümlülüğüne ilişkin davada o belli yükümlülüğün ifa yeri mahkemesi yetkili olacaktır. Ancak sözleşmenin

²³ Oğuzman/Öz, s. 31 vd.

²⁴ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 168, 169.

²⁵ Kuru, s. 295.

²⁶ Postacıoğlu, s. 164.

²⁷ Kuru, s. 295.

²⁸ Umar, s. 41.

bütünü etkileyen bir irade fesadı yüzünden sözleşmenin iradesi fesada uğramış kişiyi bağlamadığının tespiti davası belli bir yükümlülüğe ilişkin olmamakla beraber burada ağırlıklı önem taşıyan ifa yükümlülüğü esas alınmalıdır²⁹.

Yukarıda ifa ile ilgili yapılan açıklamalara bakıldığında bir sözleşmenin ya da borç ilişkisinin ifasından ziyade münferit bir borcun ifası söz konusudur. Bu durumda *sözleşmenin ifası* ifadesi yanlış bir ifadedir. Çünkü bir sözleşmede tarafların karşılıklı olarak borçları ve bu borçlara ait farklı ifa yerleri olabileceği gibi bir tarafa ait birden fazla borç yine buna bağlı olarak birden fazla ifa yeri olabilir. Bu sebeple sözleşmenin ifa yeri ifadesinden uyuşmazlık konusu yükümlülüğün yerine getirileceği yerin anlaşılması gerekir. Bu durumda yapılacak olan, uyuşmazlık konusu ifayı tespit etmektir³⁰. Bu bağlamda ifa yeri buna bağlı olarak yetkili mahkeme her münferit borç ve alacak bakımından müstakilen tespit edilmesi gereken bir husustur³¹. Örneğin; bir kira sözleşmesinde taraflar kira bedelini para olarak değil de bir hizmet olarak ödeneceğini kararlaştırmışlar ve hizmet eksik görülmüş ise, kiraya veren eksik hizmet bedelini para olarak talep ederse kendi yerleşim yerinde dava açabilir³².

Satım sözleşmesi gereğince alıcının teslim edilecek malların bedelini peşin olarak ödemiş olmasına rağmen bir kısmı teslim edilmeyen mallardan kaynaklanan alacağın tahsili için açılacak dava da aynı şekilde alacaklının yerleşim yeri mahkemesinde, yani örneğe göre davacı alıcının yerleşim yeri mahkemesinde açılmalıdır³³. Ancak davacı mal bedelinin iadesini istemeyip, teslim edilmeyen malların teslim edilmesini isteseydi bu durumda malların teslim edileceği yer esas alınarak yetkili mahkeme belirlenecekti.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesine göre yetkili mahkeme, yukarıda verilen kira sözleşmesi ve satım sözleşmesi örneklerinde olduğu gibi davalının yerine getirmediği veya gereği gibi yerine getirmediği edimin (ki bu edimler örneklere göre sırasıyla hizmet borcu ve teslim borcu-

²⁹ Umar, s. 41-43.

³⁰ Kalpsüz, s. 9-11; Yılmaz, s. 969.

³¹ Üstündağ, s. 224.

³² Yılmaz, Şerh, s. 127.

³³ 19. HD. 10.02.2005 2005/7136 E. 2005/1013 K. (Yılmaz, Şerh, s. 128).

dur) ifa yerinden ziyade davacının talep ettiği edimin (eksik hizmet bedeli, mal bedelinin iadesi) ifa yeri esas alınarak belirlenmelidir. Önemle belirtmek gerekir ki Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesi sadece belli bir edimin yerine getirilmesi için açılan davalara özgü değildir. Burada önemli olan uyuşmazlığın sözleşmeden doğmasıdır. Bu sebeple belli bir edimin yerine getirilmesine yönelik eda davası açılması durumu dışında, sözleşmenin varlığının tespitine yönelik davalarda, sözleşmenin belli bir ifadesinin nasıl yorumlanması gerektiği konusunda açılan davalarda veya sözleşmenin iptali istemiyle açılan davalarda da 10. madde uygulama alanı bulur. Belli bir edimin yerine getirilmesine ilişkin olmayan bu tür davalarda 10. maddeye göre özel yetkili mahkemeyi belirlerken ağırlıklı önem taşıyan ifa yükümlülüğü esas alınmalıdır³⁴.

D. Somut Olaya İlişkin Değerlendirmeler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesine göre karara konu olayda hangi mahkemenin özel yetkili mahkeme olduğu konusundan önce olayla ilgili olarak maddi hukuka ilişkin açıklamalar yararlı olacaktır.

Karara konu olayda taraflardan biri trafonun imal, teslim ve montajını üstlenirken diğer taraf ise bir ücret ödemeyi borçlanmıştır. Yargıtay bu sözleşmeyi trafo satışına ilişkin bir sözleşme olarak nitelendirmiş olsa da kanımızca bu sözleşme eser sözleşmesidir. Çünkü eser sözleşmesinde yüklenici bir eseri meydana getirmeyi ve teslim etmeyi, iş sahibi ise bu eser karşılığında ücret ödemeyi borçlanmaktadır³⁵. Eser sözleşmesini satım sözleşmesinden ayıran en önemli yön satımda hazır bir ürün alınmaktayken eser sözleşmesinde ürün sözleşmeden sonra üretilir ve istenilen nitelikte yapımı sağlanır³⁶. Yüklenicinin meydana getireceği eserin niteliği taraflar arasında kararlaştırılabilir. Herhangi bir nitelik kararlaştırması olmasa da eserin iş sahibinin sözleşme kapsamında elde etmeyi beklediği yarara uygun olması gerekmektedir. Yüklenicinin teslim edeceği eser iş sahibinin ifa menfaatini karşılayacak niteliklere sahip değilse yüklenicinin sorumluluğu doğmaktadır. Ayıba karşı tekeffül borcu, yüklenicinin eseri teslim borcunun bir tamam-

³⁴ Umar, s. 43.

³⁵ Öktem, s. 1947; Selimoğlu, s. 1, 14-16.

³⁶ Selimoğlu, s. 17-19.

layıcısı olarak meydana getirdiği eserde ortaya çıkan ayıp ve eksiklikleri üstlenme borcudur. Başka bir ifadeyle yüklenicinin ayıba karşı tekeffül borcu asli edim yükümünün bir tamamlayıcısıdır³⁷.

818 sayılı Borçlar Kanunu³⁸, nun 360. maddesine göre muayene ve ihbar külfetini yerine getiren iş sahibi, eserin düzeltilmesini isteme hakkı, sözleşmeden dönme hakkı veya ücretin indirilmesini isteme hakkına sahiptir. İş sahibinin ücret indirimini seçtiğini bildirmesi üzerine, ayıp oranında ücret borcu azalmış olur. Eser ücreti tamamen ödenmişse, indirilmiş ücret tutarı faiziyle birlikte geri istenebilir. Söz konusu iade talebi, sebepsiz zenginleşmeye değil yine sözleşmeye dayanan bir iade borcuna dayanır³⁹.

Karara konu olayda iş sahibi davacının ücretin indirilmesini isteme hakkını kullandığı görülmektedir. Davacı iş sahibi daha önce kararlaştırılan bedeli ödemiş olup indirim oranında önceden ödediği paranın tahsilini istemektedir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesine göre yetkili mahkemeyi belirleyebilmek için uyuşmazlık konusu edimin ifa yerini esas almak gerekecektir. Karara konu olayda davacının ücret ödeme edimi uyuşmazlık konusu değildir. Bu yüzden davalıya ait edimlere bakmak gerekir. Ancak söz konusu sözleşmeye göre davalının birden fazla borcu mevcuttur. Bunlar; sözleşmenin yapıldığı ilk aşamada imal ve teslim borcu ile montaj borcudur. Karardan montaja ilişkin bir sorun olmayıp, trafonun ayıplı bir şekilde teslim edildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin montaj yerini esas olarak yetkili mahkemeyi belirlemesi yanlış olmuştur. Ancak teslim yeri de yetkili mahkemeyi belirlerken esas alınması gereken bir edim değildir. Çünkü burada dava konusu edim teslim değil, teslim borcunun gerektiği şekilde yerine getirilmemesi nedeniyle ücretten indirim

³⁷ Öktem, s. 1947.

³⁸ Kararın tarihine bakıldığında henüz 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun yürürlükte olmadığı görülür. Bu yüzden somut olay bakımından değerlendirmelerimizi 818 sayılı Borçlar Kanunu'nu esas alarak yaptık. Ancak belirtmek gerekir ki iş sahibinin ayıp nedeniyle seçimlik haklarına ilişkin olarak 818 sayılı Kanun ile 6098 sayılı Kanun arasında sistematik yapısı ve metinde yapılan sadeleştirme dışında herhangi bir hüküm değişikliği söz konusu değildir.

³⁹ Tandoğan, s. 56.

hakkının davacı tarafından kullanılması sonucu ayıp oranında azalan ücretin iadesidir. Davacı iade borcunu yerine getirmeyen davalıdan bir miktar paranın tahsilini sağlamak amacıyla dava açmaktadır. Borçlar Kanunu'nun 73. maddesi (TBK m. 89) gereğince taraflar arasında borcun ifa yeri açık veya örtülü olarak kararlaştırılmamışsa para borçlarının ifa yeri alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yeridir. Bu hüküm gereğince karara konu olayda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca özel yetkili mahkeme alacaklının yerleşim yeri mahkemesi olmalıdır.

SONUÇ

1. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesinde yer alan “*sözleşmenin ifa edileceği yer*” ifadesi tereddütlere yol açabilecek bir ifadedir. Çünkü ifa edilen şey sözleşme değil, sözleşmeden doğan borçtur. Bu durumda sözleşmenin ifasından ziyade borçların ifasından söz edilebilir.

2. Sözleşmeden doğan bir borç ilişkisinde tarafların karşılıklı olarak birbirlerine karşı borçları olabileceği gibi her bir tarafın birden fazla borcu da olabilir. Bu durumda her bir borca bağlı olarak ifa yeri de çeşitlilik arz edecektir. Bu çeşitlilik göze önünde bulundurulduğunda ifa yeri mahkemesini belirlerken hangi borcun esas alınacağı konusunda uygulamada zaman zaman tereddütler yaşandığı görülmektedir.

a. Sözleşmenin ifa yeri ifadesi sözleşmeden doğan herhangi bir borcun ifa yeri olarak anlaşılmalı her bir uyuşmazlık ve talep edilen borca göre 10. maddeye göre yetkili olacak mahkemenin değişebileceği unutulmamalıdır.

b. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ifa yeri mahkemesinin yetkisini belirlerken her bir tarafın borcuna bakılmalı uyuşmazlık konusu olan borcun ifa yeri esas alınmalıdır.

c. Uyuşmazlık konusu olan borç her zaman davalı ile davacı arasında yapılan sözleşmede öngörülen edim yükümlerinden biri olmayabilir. Edim yükümünün borçlu tarafından yerine getirilmeme veya gereği gibi yerine getirilmemesine bağlı olarak tali edim yükümleri de müstakil bir borç olarak değerlendirilmeli, davacının davalıdan talep ettiği dava konusu borcun ifa yeri esas alınarak sonuca varılmalıdır.

ç. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 10. maddesi sadece belli bir edimin yerine getirilmesi için açılan davalara özgü olmayıp sözleşmenin varlığının tespiti, sözleşmenin iptali, bir hükmünün yorumlanmasına ilişkin olarak sözleşmeden doğan her türlü uyuşmazlıklar için uygulama alanı bulur. Bu durumda uyuşmazlığa ilişkin ağırlıklı önem taşıyan ifa yeri 10. maddeye göre yetkili mahkemenin belirlenmesinde esas alınacaktır.

Kaynakça

- Aybay, A.;** “Borcun İfa Yeri ve Yetkili Mahkeme” İÜHFM 1961, XXVI/1-4 s. 218-225.
- Deliduman, S.;** “Son Değişiklikler Çerçevesinde Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Borçlar Kanunu İlişkisi”, Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2012/1, s. 1-25.
- Eren, F.;** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 16. Bası, İstanbul 2014.
- Görgün, L. Ş.;** Medenî Usûl Hukuku, 3. Bası, Ankara 2014.
- Hatemi, H./Gökyayla, E.;** Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2011.
- Kalpsüz, T.;** Ticari Satışta İfa Mahalli, Ankara 1960.
- Kılıçoğlu, A.;** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 15. Bası, Ankara 2012.
- Kırmızı, M.;** Hukuk Mahkemelerinde Görev ve Yetki, Ankara 2011.
- Kuru, B.;** Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 1, İstanbul 1990.
- Oğuzman, K./Turgut, Ö.;** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, İstanbul 2013.
- Öktem, S.;** “Eser Sözleşmesinde İş Sahibinin Ayrıptan Doğan Hakları” İBD, C. 80, S. 5, Y. 2006, s. 1947-1965.
- Pekcanitez, H./Atalay, O./Özekes, M.;** Medenî Usûl Hukuku, 14. Bası, Ankara 2013.
- Postacıoğlu, İ.;** Medeni Usul Hukuku, İstanbul 1975.
- Selimoğlu, Y. E.;** İstisnâ (Eser) Sözleşmesi, Ankara 2010.
- Tandoğan, H.;** Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. 2, Ankara 1987.
- Umar, B.;** Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Ankara 2014.
- Uygur, Y.;** İnşaat Hukuku, Ankara 1993.
- Üstündağ, S.;** Medeni Yargılama Hukuku, C. I-II, İstanbul 2000.
- Yılmaz, E.;** “İfa Yeri Mahkemesinin Yetkisi (Yargıtay’ın Bir Kararı Münasebetiyle)” Prof. Dr. Faruk Erem Armağanı, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 1999, s. 963-979.
- Yılmaz, E.;** Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Ankara 2013, (Şerh).

Ƙı s a l t m a l a r

BK	: 818 Sayılı Borçlar Kanunu
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
E.	: Esas Numarası
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İİK	: 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu
İÜHFMM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar Numarası
m.	: madde
RG.	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TKHK	: 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi